

2. Școala Waldorf – la o primă vedere

2.1 Caracteristicile de bază ale autoprezentării sale publice

Fiecare Școală Waldorf este, din punct de vedere conceptual, organizațional și al personalului, o individualitate în sine. Diversitatea extraordinară a profilurilor școlare se reflectă, de exemplu, în diferite autoprezentări ale Școlilor Waldorf care pot fi găsite pe internet. Cu toate acestea, pot fi determinate o serie de caracteristici generale care sunt reprezentative pentru toate Școlile Waldorf. Următoarele informații despre pedagogia Waldorf pot fi găsite pe pagina de start a site-ului Asociației Școlilor Libere Waldorf, care reprezintă interesele tuturor Școlilor Waldorf germane și organizează, de asemenea, formarea profesorilor Waldorf:

„Prima Școală Waldorf: A fost fondată, în anul 1919, de Rudolf Steiner (1861-1925) la Stuttgart. Odată cu aceasta, a fost pentru prima dată când principiul justiției sociale a fost înfrunghiat în educație. Indiferent de mediul social de proveniență, talente sau profesia lor viitoare, tinerii primesc o educație comună. Școlile Waldorf au reprezentat primul tip de școală cuprinzătoare care a înlocuit principiul selecției asociat cu sistemul școlar vertical cu o pedagogie de încurajare și sprijin.

Nu se stă așezat: Toți elevii parcurg 12 ani de școală fără să rămână așezați. Curriculumul Școlilor Waldorf este orientat spre dimensiunea talentelor și dispozițiilor emoționale și spirituale ale copiilor. Prin urmare, începând chiar cu primul an școlar, pe lângă disciplinele legate de materiile practice, există și unele care țin de latura artistică. Acestea promovează abilitățile creative și puterea de a experimenta, care sunt importante atât pentru individ, cât și pentru societate.

Lecții artistice și de lucru manual: Lecțiile de artizanat de diverse feluri promovează antrenarea diferențiată a voinței și orientarea practică a elevului.

Curriculum orientat spre dezvoltare: Un principiu decisiv al curriculumului Waldorf este sincronizarea conținutului și formelor de predare cu procesele de învățare ale copiilor conform etapelor de dezvoltare umană din copilărie și adolescență. Încă de la începuturile școlii, scopul spre care sunt orientate lecțiile este acela al libertății interioare a omului.

Predare vizuală: În primii ani de școală, atunci când judecata individuală a fiecărui elev se maturizează, predarea «vizuală» este un principiu esențial de predare. Faptele sunt tratate și dezbătute în așa fel încât, împreună cu imaginile aferente, elevii să studieze, să înțeleagă și să experimenteze legile și elementele esențiale ale lucrurilor din punctul de vedere al imaginilor reale.

Culturile școlare ale acestor instituții de reformă pedagogică clasică, ce funcționează ca școli pe bază de ofertă și sunt în mare măsură deținute în mod independent, sunt caracterizate de următoarele elemente structurale:

De la marea instituție birocratică de predare la comunitatea școlară mică, autoresponsabilă

Școlile Waldorf sunt de obicei școli de sine stătătoare, private, administrate în mod independent de o asociație școlară în care sunt implicați majoritatea părinților (taxe școlare!) și care încheie cu profesorii un contract de muncă ce poate fi reziliat. Personalul didactic consiliază și ia decizii în cadrul conferințelor săptămânale, în conformitate cu ghidurile antropologice ale lui Steiner cu privire la problemele educaționale ale școlii și conduc școala pe bază de autoadministrare colegială. Părinții sunt invitați să coopereze intens și să se identifice cu activitățile din școală prin organizarea serilor lunare ale părinților, prin vizitele ocazionale la domiciliu ale profesorului, precum și prin organizarea unei vieți școlare bogate în activități și a numeroase grupuri de lucru. Și școlile Montessori – indiferent de tipul de sponsorizare – necesită un interes peste medie din partea părinților în diferite situații speciale legate de predare și în alte aspecte ale vieții școlare și se așteaptă ca profesorii lor să stăpânească și să utilizeze principiile pedagogiei Montessori. Școlile Jena-Plan se văd în mod explicit ca „școli de familie” care deschid către părinți accesul la viața școlară și chiar îi încurajează să participe activ la lecții. Educatorii Freinet înțeleg clasa de școală – în cadrul unei școli Freinet sau a uneia obișnuite –, în primul rând, ca o cooperativă autonomă a elevilor, care nu trebuie să implice părinții în activitatea lor zilnică de învățare. Cu toate acestea, identificarea ideală a părinților cu normele și formele pedagogice ale pedagogiei Freinet este esențială pentru succesul proceselor de învățare independentă ale copiilor lor în clasă.

De la sala de predare la camera de zi a școlii

În Școala Waldorf există o sală de clasă pentru fiecare grupă de vârstă, care găzduiește elevii prin schema de culori și imagini cu diverse teme, precum și colțul tematic de sezon „în funcție de nivelul de dezvoltare”. Din primul până în al VIII-lea an școlar, colorarea pereților variază de la roșu la galben, verde, albastru și violet; temele imaginilor se bazează pe succesiunea materialelor narative ale curriculumului în funcție de nivelul cultural. În pedagogia Montessori, îndepărtarea de băncile școlii și crearea unui spațiu de învățare și de locuit pentru copii („mediul pregătit”) sunt de o importanță centrală. Aici se pot găsi, de exemplu, covoare pe care se poate învăța culcat, rafturi joase cu materiale de lucru, mese de grup, colțuri de lectură și pentru accesarea unui computer, precum și o bucătărie mică; spațiul de învățare a unei clase Montessori se extinde chiar și pe coridoare și galerii. Și în Școala Jena-Plan, sala de clasă este transformată în spațiul de experiență „holistică” al sufrageriei școlii, pe care elevii îl amenajează cu imagini, cărți, instrumente, plante și acvarii. Spre deosebire de rândurile de bănci una în spatele celeilalte, unde toată lumea este îndreptată în

Fig. 8: Raffael – Madonna Sixtină (această imagine este atârnată în toate grădinițele Waldorf)¹⁹

Ideile de bază pentru educația în grădinița Waldorf rezultă din viziunea antroposofică asupra „naturii copilului”, care în primii șapte ani – în conformitate cu linia ascendentă a procesului său educațional – își dezvoltă simțurile externe și astfel, corespunzând mișcării descendente a reîncarnării sale, la această vârstă fragedă încă trăiește în strânsă legătură cu lumile spirituale superioare. Pentru Steiner, în perioada anterioară schimbării dinților, copilul poate fi privit dintr-o singură perspectivă, aceea că este „în întregime un organ de simț”. Simțurile sunt imitatorii: ochiul – în imagini, urechea – în sunete, nasul – în mirosuri etc.; imitând vorbe,

imitând gesturi, copilul acționează pe loc în lumea care îl înconjoară. Prin urmare, este recomandabil din punct de vedere educațional să se ofere copilului cât mai multe oportunități posibile pentru a imita activități semnificative, relevante, care pot fi înțelese prin simțuri. Pentru grădiniță, acest lucru înseamnă că profesorii de grădiniță²⁰, pe de o parte, trebuie să se dovedească demni de rolul lor ca modele de urmat și, pe de altă parte, trebuie să ofere copiilor o gamă largă de activități care să le cultive simțurile și să le antreneze voința.

În alte privințe, pentru Steiner, copilul este mai strâns legat de lumea spirituală în primii ani de viață decât mai târziu, când procesul său de încarnare a avansat până la „maturitatea pământului” și legătura cu existența prenatală a fost complet ruptă. De aceea, pedagogul Waldorf îl privește pe copil ca pe un „mesager al unei lumi superioare” (Herbert Hahn), ale cărui imaginație și joc creativ dezvăluie un mesaj spiritual.

În cele trei faze ale primei perioade de șapte ani, eul spiritual „descendent” din lumile superioare apucă corpul fizic moștenit și îl ajută să meargă în poziție verticală și să dobândească limbaj, apoi să joace jocuri de ficțiune și de rol pline de imaginație, înainte de a

¹⁹ Când a fost întrebat de ce Madonna Sixtină a lui Raphael atârână în fiecare sală de grupă dintr-o grădiniță Waldorf, un educator Waldorf a răspuns: „Copiii mici din primii șapte ani sunt deosebit de receptivi la acest tip de reprezentare. Gestul învăluitor și matern al Madonnei și charisma ei sunt sursa lor de forță la grădiniță pentru activitățile de zi cu zi. Grădinița noastră este orientată creștin, fără a fi legată confesional” (www.waldorfkindergarten-giersberg.de/ser6ce/haeufige-fragen, accesat la 29.10.2014).

²⁰ Ocupantul feminin al postului este preferat în mod deliberat aici, deoarece tinde să implice atitudinea maternității care este necesară din punct de vedere pedagogic în grădinițele Waldorf.

6. Realitățile și efectele Școlilor Waldorf – modalități și constatări ale cercetărilor empirice

Analizele critice detaliate ale fundamentelor sale ideologice nu au contribuit la creșterea popularității educației Waldorf. Cauzele extinderii la nivel mondial a Școlilor Waldorf, a grădinițelor Waldorf și a instituțiilor educaționale curative pe baze antroposofice sunt cu siguranță diverse. Cercetările empirice oferă o clarificare justificată a motivelor actualității, acceptării și succesului Școlilor Waldorf. Din fericire, în ultimele două decenii au fost efectuate numeroase studii, astfel încât o evaluare a realității și a efectelor Școlilor Waldorf este acum mai temeinică. Rezultatele celor mai importante studii empirice sunt prezentate mai jos. Pentru a scoate în evidență validitatea lor limitată, se va arunca, totodată, o privire și asupra modalității respective de cercetare.

6.1 Ce se întâmplă cu elevii Waldorf? – studii despre absolenți

Ce se întâmplă cu foștii elevi Waldorf și cum își văd școala în retrospectivă? Un prim studiu cantitativ-empiric al *succesului școlar și al parcursului în viață* al foștilor elevi Waldorf a fost prezentat chiar de Asociația Școlilor Independente Waldorf, în 1981. În acea perioadă, existau doar 81 de Școli Waldorf în Germania de Vest. Studiul reprezintă evaluarea a 1 460 de chestionare (rata de răspuns 63 procente), care au fost completate de elevii Waldorf care au început școala în 1946/1947 (vezi Leber 1981). În ceea ce privește originile sociale ale elevilor la acea vreme, studiul arată că familiile cu bugete academice și persoanele care desfășoară activități independente au fost supraprezentate cu mult peste medie. Aproape jumătate din repondenți (41 procente) provin din familii din clasa medie superioară. Comparativ cu populația din grupul lor de vârstă, de trei până la patru ori mai mulți elevi Waldorf au trecut bacalaureatul; aproape jumătate din absolvenții Waldorf de sex masculin au obținut o diplomă universitară. În cariera lor ulterioară, foștii elevi Waldorf au preferat domeniile de lucru pedagogico-social, medical și literar-muzical-artistic; ariile matematic-științifice, tehnice și politico-administrative au fost subreprezentate. În comparație cu populația, foștii elevi Waldorf au arătat o mobilitate geografică și socială semnificativ mai mare; în ceea ce privește statutul ocupațional al tatălui, mobilitatea descendentă (42 procente) a fost mai puternică decât mobilitatea ascendentă (25 procente).

În activitățile lor de timp liber au arătat o preferință mai mare spre lectură, un interes mai mare pentru artă, pentru a-și face propria muzică, pentru activități meșteșugărești și o motivație mai mare pentru o formare suplimentară. Aceste rezultate destul de interesante ale sondajului au fost între timp confirmate, completate și modificate de studii mai

7. Concluzii finale/Încheiere

Din multitudinea rezultatelor cercetărilor empirice, trebuie menționat în acest moment doar următorul lucru: Școlile Libere Waldorf pot fi considerate, cu siguranță, de succes. Foștii elevi Waldorf obțin aproximativ aceleași poziții sociale ridicate ca și părinții lor, cu calificările de încheiere a școlii și cu alegerile de carieră. Elevii Waldorf se identifică mai puternic cu cultura învățării școlii lor decât elevii din școlile publice comparabile; cu toate acestea, la nivelul superior al școlii, corespunzător liceului, ei iau lecții suplimentare private mult mai des decât alți copii pentru a obține diploma de bacalaureat. Profesorii Waldorf își găsesc calea în profesie prin căi de calificare foarte diferite și se simt foarte ferm dedicați antroposofiei lui Rudolf Steiner în activitatea lor educațională. Relațiile dintre învățătorii-diriginți și elevi, care sunt adesea în centrul vieții școlare de zi cu zi în Școala Waldorf timp de opt ani întregi, sunt determinate de o delimitare profesională și pedagogică ce poate oferi unora un sentiment de apropiere, în timp ce alții sunt expuși inutil unor judecăți conflictuale eronate. Părinții Waldorf aleg adesea școala ca un loc educațional în care copiii lor au la dispoziție mai mult timp pentru dezvoltarea individuală a intereselor lor într-o comunitate de clasă stabilă de lungă durată.

Școlile Waldorf și-au găsit comunitatea de părinți. În această țară, ea provine, în primul rând, dintr-un mediu social alternativ al unei clase de mijloc educate²⁹, pe care Școala Waldorf îl alege ca un sanctuar pedagogic și, în mare măsură, ca a doua șansă pentru fiicele și fiii care nu au succes în școlile generale și liceele publice. În comparație cu școlile publice de masă – în special la nivelul liceului –, Școlile Waldorf reprezintă *alternative educaționale* ale căror norme și forme sunt caracterizate prin trăsături reflexiv demodate. Părinții o văd ca pe un răspuns pedagogic la următoarele probleme: standardizarea temeinică a învățării școlare, declinul orientării către valori de încredere și a modelelor personale, precum și debutul tot mai timpuriu al tranziției la independență spre cultura timpului liber și dezvoltarea spiritului comercial al adolescenților. În „insula de decelerare“ gestionabilă numită Școala Waldorf, tocmai aceste riscuri de modernizare trebuie compensate prin delimitarea pedagogică a relațiilor profesor-elev și a învățării specifice fiecărei materii. Școala Waldorf interesează nu numai familiile care trăiesc într-un context reformist ferm, ci și pe părinții care au succes din punct de vedere educațional – inclusiv un număr considerabil de mare de părinți singuri –, ale căror cerințe educaționale sunt critice pentru poverile și riscurile modernizării. Prin urmare, Școala Waldorf nu este aleasă, în primul rând, ca școală antroposofică, ci mai degrabă ca o alternativă care este destinată să ofere din punct de vedere

²⁹ Această teză despre cea mai mare atracție a Școlilor Waldorf pentru un mediu socio-cultural specific elitist alternativ al căminelor parentale trebuie confirmată empiric și diferențiată prin cercetări ulterioare.